

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อารยธรรมจีนหนึ่ง เป็นที่ยอมรับกันอยู่ว่าเป็นสายอารยธรรมสำคัญสายหนึ่งที่ทำให้คุณค่าและมีอิทธิพลต่อโลก ไม่น้อยแม้จนกระทั่งในปัจจุบันนี้ มีรากฐานทางวัฒนธรรมอันเกิดมาจากการรวมตัวของกระแสธารแห่งปรัชญา 3 กระแสใหญ่ด้วยกันได้แก่ ปรัชญาของลัทธิขงจื้อ, ปรัชญาในลัทธิเต๋า และพุทธปรัชญามหายาน กระแสปรัชญาทั้ง 3 นี้ ได้ถูกนำมาประสมประสานรวมตัวกันอย่างกลมกลืนผ่านสมัยแห่งการรื้อฟื้นต่างๆจนกลายรูปเป็นคติธรรมซึ่งคอยควบคุมค่านิยมและอุดมการณ์ตลอดจนวิถีการดำรงชีวิตของชาวจีนสืบตลอดกันมานานนับเป็นศตวรรษ ส่งผลให้ชนชาติจีนมีอารยธรรมที่เป็นเอกลักษณ์พิเศษแตกต่างไปจากอารยธรรมสายอื่นๆของโลก

หนึ่ง ปรัชญาทั้ง 3 กระแสใหญ่ของจีนดังกล่าวนี้ ต่างก็มีหลักการและเป้าหมายที่แตกต่างกันอยู่มากโดยพื้นฐาน กล่าวคือ ปรัชญาของลัทธิขงจื้อจะเน้นในเรื่องวิธีการวางตัวให้ถูกต้องเหมาะสมเพื่อผลแห่งการอยู่ร่วมกันอย่าง เป็นสุขของมนุษยชนในสังคม จึงมีความสนใจศึกษาพิจารณาเรื่องมรรยาท จารีตและประเพณี ตลอดจนหลักธรรมของการอยู่ร่วมกันในชุมชนเป็นหลักใหญ่ ส่วนลัทธิเต๋าก็จะมีปรัชญาซึ่งฝังใ้ฝังอยู่ในเรื่องความบริสุทธิ์ของธรรมชาติ ทั้งมีความรังเกียจในกฎเกณฑ์ของจารีตที่ปรุงแต่งขึ้น เป็นสังคมอันฉาบฉวยจอมปลอม ปรัชญาเต๋าจึงเน้นเรื่องความสัน โดษเป็นที่ตั้ง มุ่งศึกษาแสวงหาสัจจะของวิเวกธรรมในที่ซึ่งไม่ยุ่งวุ่นวาย สำหรับพุทธปรัชญาซึ่งจีนรับเอามาจากอินเดีย นั้น สอนเน้นในเรื่องทุกข์ว่าเป็นสภาวะธรรมอันปกติของมวลสัตว์โลกซึ่งไม่อาจปฏิเสธได้และมีจุดหมายสูงสุดอยู่ที่การดับทุกข์ให้หมดไปโดยสิ้นเชิง จะเห็นได้ว่าเป้าหมายของปรัชญาทั้ง 3 กระแสใหญ่ที่มีความแตกต่างกันอยู่ ดังนั้น วิธีการและคำสอนก็ย่อมจะขัดแย้งไม่ลงรอยกันเป็นธรรมดาการที่ชาวจีนสามารถประองคองรับเอาหลักการของปรัชญาทั้ง 3 มายึดถือเป็นแนวปฏิบัติเป็นบรรทัดฐานของชีวิตพร้อมๆกันไปได้ในขณะ เดียวกันนั้น จึงเป็นข้อที่น่าพิศวงและน่าสนใจศึกษา เป็นอย่างมาก

การที่จะทำความเข้าใจวิญญานของอารยธรรมจีนให้ดั่งแท้ได้นั้น ย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องศึกษาแนวคิดและวิถีธรรมของปรัชญาทั้ง 3 ดังกล่าวนี้อย่างแจ่มแจ้ง แต่สิ่งที่น่าสนใจนอกเหนือไปจากนี้ก็คือการศึกษารากเหง้าของการร่วมตัวประสมกันระหว่างหลักการของปรัชญาทั้ง 3 จนสามารถกลายรูปเป็นแนวคิดธรรมที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและเหมาะสมกับวิถีชีวิตของชาวจีน ด้วยการศึกษานี้ในแง่มุมเช่นนี้จะ เป็นเครื่องช่วยชี้ให้เห็นได้ว่า ชาวจีนมีวิธีการและความอดทนอย่างไร ในการประนีประนอมเลือกเห็นหลักการที่ดีจากแหล่งต่างๆ มาสังเคราะห์สร้างเป็นวัฒนธรรมประจำชาติจนสำเร็จประ โยชน์เป็นอารยธรรมอันรุ่งเรืองสายหนึ่งของโลกได้ เป็นอุทาหรณ์อันหนึ่งสำหรับสังคมใดๆ ที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งได้ว่า การยอมลดละทูลูบางประการเพื่อหนทางแห่งการปรองดองนั้น เป็นวิธีการที่ให้ประ โยชน์แก่ โลกในทางสร้างสรรค์มากกว่าวิธีการ เช่นฆ่าถึงดีทำลายล้างกันซึ่งรังแต่จะมีการสูญเสียสันติสุขและประ โยชน์ธรรมเป็นปริยาย โดยใช่เหตุ

ในประวัติปรัชญาจีน แนว โนมแห่งการพยายามสังเคราะห์ปรัชญาต่างลัทธิ เข้าด้วยกันมักจะมีปรากฏให้เห็นอยู่เสมอเป็นระยะ เช่น การสังเคราะห์ปรัชญาเต๋าเข้ากับปรัชญาขง-หย่งในสมัยราชวงศ์ซัน และการสังเคราะห์ปรัชญาเต๋ากับลัทธิขงเข้าด้วยกันเป็นลัทธิฉาต เป็นต้น ร่องรอยของการพยายามสังเคราะห์ปรัชญา 3 กระแสใหญ่ดังกล่าวมาข้างต้น เข้าด้วยกันก็มีปรากฏอยู่ อย่างชัดเจนเช่นกันในปรัชญาของลัทธิขงจื๊อใหม่ (Neo-Confucianism) ซึ่งรุ่งเรืองอยู่ระหว่าง คริสตศตวรรษที่ 12 จนถึงสิ้นสมัยจักรพรรดิของจีนในศตวรรษที่ 19 นักปรัชญาที่มีชื่อเสียงมากที่สุดของลัทธิขงจื๊อใหม่ก็คือ จูซี ผู้มีชีวิตรอยู่ในช่วงปี ค.ศ. 1130-1200 อิทธิพลของคำสอนของเขาได้ครอบงำอยู่เหนือความนึกคิดและชีวิตรจิตใจของชาวจีนมานานนับเป็นร้อยปีแม้จนถึงสมัยปัจจุบันนี้ โดยเหตุนี้ การศึกษาปรัชญาขงจื๊อใหม่ โดยพิจารณาหลักคำสอนของจูซีในฐานะเป็นตัวแทน จึงควรนับเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้เข้าใจพื้นฐานความคิดความเชื่อของชาวจีนได้ดียิ่งขึ้น

ปรัชญาทางฝ่ายตะวันออก โดยเฉพาะปรัชญาของจีนนั้น มีลักษณะที่เด่นอยู่อย่างหนึ่งคือ เป็นปรัชญาชีวิตซึ่ง เน้นการปฏิบัติเพื่อแสวงหาทางแก้ปัญหาของชีวิตโดยตรง โดยลักษณะเช่นนี้ ความทุกข์ และความ เป็นมนุษย์จึง เป็นศูนย์กลางของปัญหาปรัชญาที่นักปรัชญาทั้งหลายคำนึงถึงก่อนที่จะไปสนใจในเรื่องอื่น เช่น เรื่อง โลก จักรวาลหรือ เรื่องพระเจ้า ด้วยเหตุนี้ การศึกษาปัญหาปรัชญาเกี่ยวกับมนุษย์ จึง เป็นหัวข้อที่สำคัญและจำเป็นสำหรับการทำความเข้าใจพื้นฐานทางปรัชญาของนักปรัชญาจีนทั่วไป

2. วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาปัญหาเรื่องมนุษย์ในทัศนะของจูซี มีเป้าหมายที่จะทำความเข้าใจหลักปรัชญาของจูซีในสถานะที่เป็นตัวแทนของปรัชญาของจีนใหม่ที่มีความแตกต่างกับหลักคำสอนของลัทธิขงจื้อสมัยโบราณอย่างไร และปรัชญาของจูซีใหม่ได้นำเอาเนื้อหาหลักธรรมของต่างลัทธิ เข้ามามาเจือปนสังเคราะห์อย่างไรและมากน้อยเพียงใด โดยวางขอบเขตของการศึกษาให้จำกัดอยู่แต่ในปัญหาใหญ่ๆที่สำคัญคือ ปัญหาเรื่องที่มาและธรรมชาติของมนุษย์ กับปัญหาเรื่องเป้าหมายและมรรควิธีของจีวีต ทั้งนี้ด้วยความหวังว่า การศึกษาปรัชญาเกี่ยวกับมนุษย์ของจูซีนี้ จะช่วยให้เข้าใจสถานการณ์และหลักการของลัทธิขงจื้ออันเป็นลัทธิประจำชาติจีนได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะ เป็นปัจจัยให้สามารถนำไปเปรียบเทียบกับความคิดของปรัชญาอื่นๆ โดยเฉพาะปรัชญาตะวันตกได้อย่างสะดวกและกว้างขวางต่อไป

3. วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการศึกษาแบบอ้างอิงเอกสาร (Documentary Research) โดยจะศึกษา, ที่ความ และวิเคราะห์จากผลงานของจูซีโดยตรง เปรียบเทียบกับผลงานของนักปรัชญาในลัทธิขงจื้อ โบราณและอาศัยหนังสือกับบทความที่เกี่ยวข้องอื่นๆเป็นเอกสารประกอบ ทั้งนี้ โดยพยายามจัดโยงเนื้อหาให้อยู่ในขอบเขตของประเด็นที่ได้ตั้งเอาไว้แล้วดังกล่าวข้างต้น มีขั้นตอนของการศึกษาดังต่อไปนี้

ก. ศึกษาทำความเข้าใจหลักคำสอนของขงจื้อและเมิ่งจื้อผู้เป็นบูรพาจารย์ที่ยิ่งใหญ่ของลัทธิขงจื้อ โดยเลือกพิจารณาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของมนุษย์, เกณฑ์การตัดสินความประพฤติของมนุษย์ ตลอดจนเรื่องหน้าที่, เป้าหมาย และมรรควิธีของจีวีต

ข. ศึกษาพื้นฐานและที่มาของความคิดทางปรัชญาของจูซี ตลอดจนทฤษฎีหลักของนักปรัชญาผู้มีส่วนและอิทธิพลต่อการสังเคราะห์ปรัชญาของจูซี

ค. ศึกษาบรรดาอธิบายของจูซีในเรื่องเกี่ยวกับมนุษย์ และเปรียบเทียบให้เห็นชัดแตกต่างกับแนวคำสอนของลัทธิขงจื้อ โบราณ เพื่อแสดงให้เห็นถึงสายพัฒนาการตลอดจนวิธีการยอมรับเอาหลักการจากต่างลัทธิ ซึ่งทำให้จูซีสามารถให้บรรดาอธิบายตีความปรัชญาขงจื้อด้วยแนววิธีใหม่ๆได้

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

- ก. เป็นเอกสารอ้างอิงประกอบการศึกษาปรัชญาและประวัติปรัชญาจีนทั่วไป
- ข. ช่วยให้เข้าใจที่มาและวิวัฒนาการของระบบความคิดของชาวจีน อันจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการศึกษาและทำความเข้าใจอารยธรรมและประวัติศาสตร์จีนได้ดีขึ้น
- ค. เป็นข้อมูลอีกทางหนึ่งสำหรับใช้ประมวลเปรียบเทียบทัศนะเกี่ยวกับมนุษย์ เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินชีวิต อันอาจจะนำมาประยุกต์ใช้เป็นประโยชน์ได้ในชีวิตประจำวัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย